

Nazificeringen af det tyske mindretal i 1933

Af Henrik Becker-Christensen

Den 22. marts 1933 indeholdt Nordschleswigsche Zeitung en hagekors-smykket annonce. Den bekendtgjorde, at der den følgende dag ville blive afholdt en »tysk aften« i Tønder, hvor lærer Lutz fra Süderlügum ville tale om emnet: »Ein neues Deutschland ist erwacht«. Mødet var arrangeret af lokale nazister med hjælp af venner sydfra. Da aftenen oprandt, var Deutsches Haus fuldt besat med tilhørere. Blandt dem var der også medlemmer af SA og Hitler-Jugend fra Süderlügum. Det var således helt korrekt, da Lækker Anzeiger sluttede et referat af mødet med at skrive, at »spidsen af de brune bataljoner har dermed betrådt Tønder og Nordslesvig«.

Mødet i Tønder var den første offentlige nazistiske manifestation inden for det tyske mindretal. Det skete ikke med mindretalsledelsens gode vilje. Her havde det hidtil været et dogme, at mindretallet ikke skulle blande sig i rigstysk politik, og omvendt at de rigstyske partier ikke havde noget at komme efter i Nordslesvig. Under overfladen havde det imidlertid gæret i længere tid.

NSDAP's eksplosive fremgang i 1932, der var særlig markant i provinsen Slesvig-Holsten, havde skærpet interessen for udviklingen i Tyskland hos nogle af de tysksindede nordslesvigere. Resultatet var, at flere i smug søgte et nyt politisk

ståsted. Det skete dels ved tilslutning til surrogatet Danmarks Nationalsocialistiske Arbejder Parti – DNSAP, dels ved at særligt ivrige tog over grænsen og opsøgte den ægte vare i NSDAP's skikkelse. F.eks. kunne redaktør Ernst Schröder i august 1932 efter et møde med Gauleiter Heinrich Lohse og de lokale naziledere i Flensborg berette, at omkring 300 nordslesvigere havde meldt sig ind i NSDAP. Lohse havde beklaget sig over, at tysksindede nordslesvigere følte sig tiltrukket af det danske nazistparti og nævnt muligheden af, at NSDAP selv ville oprette egne afdelinger nord for grænsen. Det var dog først trekvart år senere, efter at Hitler var kommet til magten i Tyskland, at de slesvig-holstenske nazister gjorde alvor af truslen.

Optakten hertil var »Påskeblæsten«, hvor de slesvig-holstenske nazister blæste til storm mod grænsen. Det blev signal til opbrud. Mødet i Tønder var et udslag heraf. Efter at formanden for Schleswig-Holsteiner Bund, Wilhelm Sievers, den 24. marts 1933 i en bombastisk tale havde stillet krav om en grænserevision og opfordret den hjemmetyske ungdom til at gå ind i kampen, kom der for alvor skred i tingene.

Fire dage senere offentliggjorde Nordschleswigsche Zeitung og Schleswig-Holsteinische

Landeszeitung et enslydende opråb, der var forfattet af lærer Jacob Hansen, Saksborg. Under overskriften »Gaden er fri. Er vi beredte til opbrud?« skrev han lige ud, at mindretallet først på et sent tidspunkt havde beskæftiget sig nærmere med de indenrigspolitiske forhold i Tyskland. Mange havde været bange for, at Hitler ikke ville stå sin prøve som statsmand. Men nu hvor det havde vist sig, at Hitler ragede op over dem alle, skulle man skride til handling og betingelsesløst slutte sig til den nationale tyske revolution, for at den stormberedte ungdom ikke førerløst søgte tilslutning hertil ad omveje. Det sidstnævnte var en hentydning til det danske nazistparti.

For at sætte handling bag ordene indkaldte lærer Hansens svigersøn, Jep Nissen, allerede den følgende dag til et møde på Saksborg Kro, hvor man den 1. april skulle diskutere »den tyske rejning og os«. Da dagen oprandt, var det lærer Hansen, der selv var hovedtaler. Begeistret gjorde han rede for NSDAP's grundlag og mål i Tyskland. Efter at have talt mod marxisme, jødedom og pacifisme betroede han forsamlingen, at han, siden han blev politisk myndig, altid havde været nationalsocialist, men »[...] uden at vide det«. Sådan mente lærer Hansen, at mange andre også havde det. Konsekvensen heraf var, at »[...] vi vil være et tysk nationalsocialistisk arbejderparti i Nordslesvig under ledelse af de fra Tyskland kommende ideer. Vi vil tilslutte os og underordne os under tysk ledelse«. Man skulle først samle de tysksindede, der bekendte sig til Det Tredje Rige, og derpå afvente befalinger om den organi-



Jep Nissen, fører for National-Sozialistische Arbeitsgemeinschaft Nordschleswig, NSAN. Foto: Archiv der deutschen Volksgruppe Nordschleswig.

satoriske opbygning. Til det formål cirkulerede der en liste rundt i forsamlingen om dannelsen af et »arbejdsfællesskab«. Da aftenen sluttede, havde 65 personer indtegnet sig.

Den 5. april 1933 blev den nye politiske aktivisme lyst i kuld og køn af de slesvig-holstenske nazisters sagkyndige i grænsespørgsmål. Ved Schleswig-Holsteiner Bunds mindefest i Eckernförde nævnte pastor Peperkorn, at han havde modtaget mange breve fra Nordslesvig med bøn

om hjælp. »Efter moden overvejelse«, udtalte Peperkorn, »og indhentede informationer i Berlin vil vi efterkomme dette ønske. For kort tid siden er allerede de første tre nationalsocialistiske organisationer oprettet i Nordslesvig, og nu vil vi sætte ind af al vor magt. Som et lyn vil den tyske nationalsocialisme tage Nordslesvig i besiddelse. Ti, tyve, tredive, fyrre, halvtreds, ja firs organisationer vil blive oprettet ud over Nordslesvig«. Med denne offentlige tilkendegivelse syd for grænsen var bolden givet op til en nazificering af det tyske mindretal.

Det blev hilst velkommen af de hjemmetyske ungdomsorganisationer, der den 9. april 1933 gav tilsagn om, at de i Nordslesvig ville arbejde med på den nationale og socialistiske opbygning af det nye rige og krævede, at det tyske mindretals politiske organisation, Schleswigscher Wählerverein, skulle omdannes til et nationalsocialistisk kampfællesskab.

Efter denne bekendelse til nazismen og Det Tredje Rige var det den ældre generations tur til at tage ordet. Det skete dagen efter, da Schleswigscher Wählerverein på et stort møde i Tinglev tog stilling til den seneste tids begivenheder. Pastor Johannes Schmidt slog tonen an ved at udtrykke sin glæde over det nye Tyskland og den entusiasme, det havde fremkaldt hos ungdommen. Samtidig betonedede han imidlertid, at Tyskland og udenlandstyskerne ikke var ét og det samme, da de levede i forskellige stater med hver sit særlige ansvar.

Det gik også igen i den afsluttende resolution,

som blev vedtaget af forsamlingen. Det blev her udtalt, at Schleswigscher Wählerverein »som organ for det tyske Nordslesvigs politiske vilje« hilste det nationale gennembrud i Tyskland velkommen, som en fast vilje til at genoprette tysk ære og frihed. I tråd hermed gentog Schleswigscher Wählerverein sit gamle krav om en grænserevision. Kernen i resolutionen var imidlertid en understregning af, at der hele tiden havde eksisteret en samlet tysk front i Nordslesvig. Besværgende blev det understreget, »[...] at en splittelse kender vi ikke. Den ville kun svække vor viljes slagkraft«.

Ifølge det offentlige referat af mødet var det som helhed en urokkelig bekendelse til Schleswigscher Wählervereins og pastor Schmidts linje. Formanden blev da også æret med et dundrende »Hoch«. Det samme gjaldt imidlertid en anden person, som ikke deltog i mødet. Da forsamlingen sang »Hitlerlied«, som redaktør Kähler bagefter berettede, røg næsten alle hænder op til Hitler-hilsen. Det var et umiskendeligt tegn på, at det nye Tyskland også ville få politiske konsekvenser for mindretallet.

Det blev klart den 15. april, da der i Nord-schleswigsche Zeitung var indrykket en bekendtgørelse med overskriften »Nationalsozialisten«. Det var Nationalsozialistische Arbeitsgemeinschaft Nordschleswig – i forkortet form NSAN – der her for første gang trådte offentligt frem i avisens spalter. I bekendtgørelsen blev de nazistiske arbejdsgrupper i Nordslesvig bedt om at tilslutte sig »centralen« på adressen Ramsherred 53 i Aabenraa. Samtidig lød der en opfordring til at dan-

ne nye grupper overalt i Nordslesvig. Enkeltpersoner kunne også henvende sig. Det skulle i alle tilfælde ske ved brug af følgende formel: »Vi undertegnede tyske nordslesvigere bekender os til NSDAP's ide og slutter os foreløbig sammen i et arbejdsfællesskab. Senere gennemorganisering forbeholdes«. Det var den samme ordlyd, som var blevet benyttet ved mødet på Saksborg Kro. Bekendtgørelsen sluttede med et »Nordschleswig Erwache!!«

Bag dette skridt stod en 30-40 årig høj mand med et sølvhagekors på frakkeopslaget – som Berlingske Tidende skrev den følgende dag. Det var Jens Lorenzen. Han var født i 1893, opvokset i Felsted og havde været flyverløjtnant under 1. verdenskrig. I det civile liv havde han bl.a. været handelsmand og portier i Aabenraa. Det var i det sidstnævnte job, at han i folkemunde havde fået tilnavnet »Jens Godaw«, fordi han altid brugte denne hilsen over for gæsterne. I foråret 1933 var han leder af en lille gruppe nazister i Aabenraa, men hidtil havde han ikke gjort sig politisk bemærket. Det var derfor, som Harboe Kardel senere skrev i sine erindringer, en *homo novus* der gik i gang med at organisere den hjemmetyske nazisme.

Jens Lorenzen regnede den 15. april med, at omkring 300 personer havde tilsluttet sig centralen i Aabenraa. Men han lagde ikke skjul på, at den endelige organisation ikke var skabt endnu, lige som ledelsen ikke havde taget form. I praksis kom der til at gå flere måneder, inden disse brikker begyndte at falde på plads.

Det lykkedes dog i første omgang Jens Lorenzen at sikre sin position som »Landesführer«. Det skete i kraft af den opbakning, som han fik af de slesvig-holstenske naziledere. Ved at forhandle med ham som fører for den hjemmetyske nationalsocialisme »lånte« de, som en af de implicerede udtrykte det, deres autoritet til ham. Det var også Lorenzen, der sammen med pastor Schmidt fik sæde i det »lille førerråd«, som blev oprettet i sommeren 1933, med Gauleiter Hinrich Lohse, Wilhelm Sievers, pastor Peperkorn og Ernst Schröder på den anden side af bordet.

Hermed var magtfordelingen også klart angivet. Det var således en fiktion, når den tyske konsul senere på året understregede, at »[...] den tysk-nationalsocialistiske bevægelse i det afståede område Nordslesvig udgør en af moderlandet uafhængig, selv ansvarlig organisation [...]«, hvis fører kun nu og da var i forbindelse med Gauleiter Lohse og overborgmester Sievers med henblik på »rådgivning og vejledning«.

Der er ingen tvivl om, at de slesvig-holstenske nazister betragtede NSAN som NSDAP's forlængede arm i Nordslesvig. Det var et udslag heraf, da Wilhelm Sievers i september 1933 på et møde skråsikkert udtalte sig om NSAN's opgaver i Nordslesvig og rigstyske organisationers økonomiske kontrol med mindretallet. Det var tilsvarende en resigneret pastor Schmidt, der kort efter i et brev konstaterede, at førerprincippet var blevet indført i Nordslesvig, »[...] men sådan, at Tysklands nationalsocialistiske parti bestemmer føreren, ikke sådan, at Nordslesvig væl-

ger ham. Denne fører er foreløbig Lorenzen [...]«. I samme åndedrag blev sidstnævnte omtalt som en bold i hænderne på de ledende folk i provinsen Slesvig-Holsten.

Fra sommeren 1933 blev NSAN mere synlig. I juli blev der afholdt grænselands-skolingsdage på Knivbjerg med foredrag af »fremragende repræsentanter« fra det nye Tyskland. I august blev der indledt en række store nazimøder. Den 16. august fandt der en »Kundgebung« sted i Sønderborg med omkring 200 deltagere. Antallet var omtrent det samme fire dage senere, da Ortsgruppen i Aabenraa havde faneindvielse. En af de tilstedeværende, Harboe Kardel, noterede bagefter i sin dagbog, at Jens Lorenzen var kommet ind i Teaterhotellets sal iført brun skjorte i spidsen for 12 faner.

Vestpå begyndte partiet også at vinde frem. I juni blev Jejsing gjort til et »støttepunkt«. I juli blev der oprettet en Ortsgruppe i Højer med en tilknyttet »bløk« i Daler. I september blev der dannet en Ortsgruppe i Løgumkloster og et støttepunkt i Øster Højt. I oktober var man så vidt, at der blev udpeget en kredsleder for Tønderområdet. I november blev Ballum-Randerup gjort til en »bløk«, og i december kom turen til Rudbøl, Abild og Sæd-Ubjerg. Hertil kom Ortsgruppen i Tønder, hvis oprettelsestidspunkt officielt blev henregnet til det tidligere omtalte møde i marts 1933.

Efter rigstysk forbillede blev der dannet flere SA-afdelinger. F.eks. havde »Sturm Düppel« den 21. september faneindvielse i Sønderborg under



NSAN udfoldede fra 1933 en livlig mødeaktivitet rundt om i Nordslesvig. Her indbydes til møde i Hansens Gasthof i Tinglev. NSAN Blatt, den 9. november 1935. Foto: Archiv der deutschen Volksgruppe Nordschleswig.

udfoldelse af stort ceremoniel. Med deltagelse af 600 »folkefæller« fra alle nazistiske grupper i Nordslesvig indledte man med sangen »Volk ans Gewehr«; herpå var der taler, faneindvielse, aflæggelse af troskabsed, samt afsyngelse af Horst-Wessel-sangen og Tysklandssangen. Foruden en »marinestorm« rådede det hjemmetyske SA også over en »motorstorm«. I Tønder blev der i begyndelsen af december først oprettet en »SA-

efterretningsstorm«, men den blev en måned senere omdannet til en »motorstorm« og fik efter et politiforbud det mere tandløse navn Slesvigsk Automobilklub. Uniformer modtog det hjemmetyske SA fra fællerne syd for grænsen, men på grund af uniformsforbuddet måtte øvelser i fuld mundering henlægges til om natten eller tidligt om morgenen.

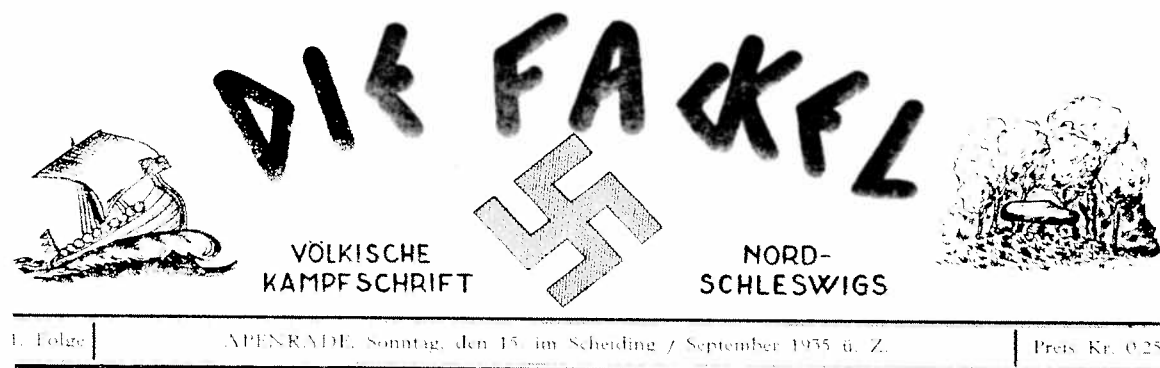
Den 23. september 1933 sendte Jens Lorenzen en fortrolig skrivelse til en kreds af sine nærmeste støtter. Det blev her konstateret, at NSAN's organisation nu var opbygget i »grundtrækkene«. Hvervning og agitation skulle fremover foregå på et kulturelt og økonomisk grundlag. Til det formål skulle der oprettes et særligt sagkyndigt råd. De blev derfor bedt om at komme til et møde i Aabenraa fem dage senere. Vigtigheden heraf blev understreget ved en pasus om, at fremmøde var »ubetinget pligt«, og at udeblivelse kunne få konsekvenser for den pågældende. Det var samtidig en demonstration af, at førerprincippet blev taget meget bogstaveligt.

Det var en følge heraf, at NSAN den 28. september oprettede et »politisk sagkyndigt råd for kultur- og erhvervsforhold«. Rådet havde to opgaver. Det skulle rådgive landsføreren fra sag til sag i alle politiske, kulturelle og økonomiske anliggender, og det skulle tilvejebringe »det åndelige og propagandistiske grundlag« for kampen mod danskheden. Medlemmerne af rådet skulle også fungere som talere i forsamlinger og ved skolingsaftner. På længere sigt skulle de endvidere virke gennem pressen og ved udgivelse af skrifter.

Samme dag, som det nye råd blev nedsat, vedtog det nogle retningslinjer for NSAN's politiske virke. Indledningen havde følgende ordlyd: »Vi ser tre opgaver for os: 1) Omdannelse af tyskheten i Nordslesvig til en sluttet nationalsocialistisk blok. 2) Nordslesvigs genvindelse for Tyskland ved genskabelsen af Slesvigs enhed. 3) Den indre, åndelige løsning af det nordslesvigske spørgsmål«. Det skulle alt sammen gøres inden for rammerne af tysk udenrigspolitik.

Løsningen af den første opgave skulle ske ved, at medlemmerne af NSAN overtog ledelsen af Schleswigscher Wählerverein. Ifølge rådet var det kun et nazificeret tysk mindretal, der kunne tage kampen op mod danskheden. NSAN anså i den forbindelse ikke den danske marxisme som ærlige modstandere på samme måde som danske nationalsocialister og konservative – formentlig fordi de førstnævnte havde en anden opfattelse af det nationale. Men de var alle mindretallets fjender. Det var ud fra en overbevisning om, at det var umuligt med held at føre en politisk kamp, hvis man samtidig havde venskabelige forbindelser med modstanderen. Konklusionen herpå var, at NSAN havde valgt »[...] den ubetingede kamp og bryder bevidst med den hidtidige forståelses politik«.

I mellemtiden havde NSAN intensiveret sin hvervekampagne. Den 9. september 1933 bragte Nordschleswigsche Zeitung en proklamation fra landsdelens »Amtswalter«. Her blev det udtalt, at hjemmetyskerne som en del af det tyske folk ikke måtte tro, at de havde lov til at forholde sig pas-



Den tysksindede cykelmekaniker I.M. Jensen fra Aabenraa var i april 1933 medstifter af NSAN. Han udgav fra 15. september 1935 det nazistiske tidsskrift Die Fackel, hvad der gav ham tilnavnet »Fakkel-Jensen«. Die Fackel var klart tysk, skønt dets bladhoved var prydet med ærkedanske nationalsymboler.

sive. Det var heller ikke nok, at man ved passende lejligheder hævdede armen og sang med på Horst-Wessel-sangen. »Nej, her har enhver at være med. Det folk, som enhver har at tjene, er det tyske folk i Nordslesvig, det tyske folk i din by, i din landsby. Her har enhver at stille sig til rådighed«. En måned senere kunne avisen Hejmdal afsløre, at der også blev brugt mere direkte metoder. Avisen offentliggjorde et spørgeskema, hvor de to første spørgsmål havde følgende ordlyd: »1) Er de i SA eller i SA-reserven? Hvilken afdeling tilhører De, og hvilken tjenestegrad har De? 2) Hvis De ikke er i SA, har De da et hverv inden for partiet og hvilket? Hvis ikke, hvorfor stiller De ikke deres arbejdskraft til rådighed for vor bevægelse?« Herpå fulgte flere andre nærgående spørgsmål samt en erklæring om, at den pågældende ville støtte NSAN økonomisk.

Agitationen forblev ikke uden virkning. I slut-

ningen af september 1933 skrev konsul Kühne i en indberetning til Auswärtiges Amt, at den nationalsocialistiske bevægelse vandt mere og mere frem inden for mindretallet. Med Jens Lorenzen som kilde kunne han oplyse, at NSAN for kort tid siden havde udstedt medlemskort nr. 4.000, hvilket var fem gange så mange medlemmer som i Schleswigscher Wählerverein. Det var ifølge konsulen et meget gladeligt resultat, når det blev taget i betragtning, at det kun var omkring fem måneder siden NSAN var blevet oprettet. Alene i Tinglev skulle der være 180 hjemmetyske SA-mænd. Tilsvarende glædede konsulen sig over, at omkring 90 % af samtlige SA-mænd i Nordslesvig var arbejdere, hvoraf flertallet tidligere havde bekendt sig til det danske socialdemokrati. Der var også dannet kvindeafdelinger. Ifølge konsulen boede de fleste hjemmetyske nazister i Aabenraa, Sønderborg og Tønder amter. Partiet ville nu be-

stræbe sig på at få fodfæste i Haderslev amt. For at undgå udvisninger var man mest interesseret i, at det var danske statsborgere, der meldte sig ind i NSAN. Konsulen kunne endvidere berette, at der var et fredeligt forhold til det danske nazistparti, men en klar afgrænsning.

Oplysningen om at flertallet af SA-mændene tidligere havde bekendt sig til det danske socialdemokrati kan ikke kontrolleres – men er næppe sandsynlig. Tilsvarende er det muligt, at medlemstallet var overdrevet. I begyndelsen af august fik Harboe Kardel i hvert fald medlemsnummer 834, da han meldte sig ind i NSAN. I slutningen af august kunne rektor Koopmann og Gäde berette, at der var 3.000 medlemmer. Tre uger senere var dette tal ifølge Jens Lorenzen vokset til 4.000. Hvis tallene skal tages for pålydende, var der tale om en eksplosiv vækst.

Der er imidlertid ingen tvivl om, at nazificeringen nu kunne mærkes inden for mindretallet. I begyndelsen af september havde NSAN's kredsleder i Sønderborg foreslået, at samtlige tyske foreninger skulle opløse sig selv og slutte sig sammen i en enhedsorganisation, der tog sig af alt lige fra kultur, sport, sociale forhold, valg, ungdom og skoler til fester. Det var ud fra en opfattelse af, at »[...] man i dag ikke længere kan skille politik og kultur [...]«. Dannelsen af den nye forening skulle ske, som det blev fremhævet, efter totalitets- og førerprincippet.

Så vidt kom det ikke, men flere tyske foreninger – herunder borger- og musikforeninger – blev opløst af det nyoprettede Bund für deut-

sche Kultur, der gennem koncerter, teater, foredrag og film skulle sammensvejs mindretallet til et »nationalsocialistisk kulturfællesskab«. Tilsvarende gik det med Pfadfinder og Wandervogel, som smeltede sammen med det i sommeren 1933 nyoprettede Deutsche Jungenschaft Nordschleswig, der blev en hjemmetysk pendant til det rigstyske Hitler-Jugend. Deutscher Jugendverband Nordschleswig fulgte trop, idet hovedparten af medlemmerne også var aktive inden for NSAN. I andre foreninger begyndte nazisterne også at gøre sig gældende.

Denne udvikling kunne mærkes inden for mindretallets politiske organisation Schleswigscher Wählerverein. Den 3. oktober 1933 var der generalforsamling i Aabenraa-afdelingen. Det førte til, at den gamle bestyrelse blev erstattet af nye kræfter i skikkelse af bl.a. SA-føreren I.M. Jensen og NSAN's Ortsgruppeleder Chr. Bruhn. I Haderslev-afdelingen måtte, som Grænsevagten skrev, den gamle formand vige sædet for den »rettroende« dr. Otto Meyer. Samtidig blev antallet af styrelsesmedlemmer sat ned fra 7 til 5; heraf var det kun to af de gamle, der fortsatte. I Sønderborg var der åbenbart tale om en virkelig paladsrevolution; her gik hele den gamle bestyrelse og det endda midt under mødet. Tilsvarende gik det andre steder – mere eller mindre frivilligt. Hermed havde de hjemmetyske nazister overtaget kontrollen med Schleswigscher Wählerverein.

Nazificeringen af det tyske mindretal kom dog ikke til at forløbe glat og ubesværet. I efter-



Førlæg fra 1938 til plakat i anledning af 5-året for grundlæggelsen af NSAN. Inspirationen til plakaten stammer fra den græske mytologi, hvor guden Herakles skulle dræbe hydra'en, slangen med de ni hoveder. I NSAN's optik kunne slangens fem hoveder her være jødedommen, kommunismen, frimureriet, demokratiet og kapitalismen. NSAN udkonkurreredes senere af NSDAP-N, som fra 1938 var det ubestridte nazistiske parti i Nordslesvig under Jens Møller. Foto: Archiv der deutschen Volksgruppe Nordschleswig.

året 1933 blev de første sprækker synlige inden for NSAN. Det var med henblik herpå, at Oberschulrat Eduard Edert, der havde spillet en central rolle i opbygningen af det tyske privatskolevæsen i Nordslesvig, den 20. oktober 1933 gav følgende karakteristik af situationen i et brev til en bekendt:

»Den efter tysk mønster foretagne ensretning af det tyske mindretals organisationer er kun delvist blevet gennemført. Det er et spørgsmål, om den kan gennemføres helt, da modstanden jo ikke som i Tyskland kan brydes ved statens magt og den offentlige mening. Tværtimod har enhver, der bliver fortrængt fra sit tillidshverv ret til at kritisere, give sin utilfredshed luft over for danske bekendte, så at den danske presse er bedre underrettet end før om den nuværende tilstands utilstrækkelighed. Hovedfejlen består i, at der ikke findes en virkelig fører i Nordslesvig, der i kraft af sin personlighed udøver den nødvendige autoritet. Den gamle fører har de ikke mere, den nye har de endnu ikke. Der mangler en fælles vilje og en klar parole. Jo mere ledelsen savnes, jo mere anmassende gebærder sig naturligvis de små høvdinger«.

Det blev starten på en lang og opslidende kamp mellem flere nazistiske grupperinger, som først blev afsluttet ved udgangen af 1938. Det var i dette virvar, at pastor Schmidt flere gange søgte et comeback som leder af mindretallet – dog uden held. Det var imidlertid ikke en strid for eller imod nazismen, men om hvem der skulle være fører.